

УДК 39(477.87)(437.6)(438)

UDC

DOI: 10.17223/18572685/68/7

«Чиїх батьків ми діти?»: історична політика «Нашого лемка»

В.В. Тельвак¹, В.П. Тельвак², В.М. Наконечний³

^{1,2} Дрогобицький державний педагогічний університет ім. І. Франка

Україна, 82100, м. Дрогобич, вул. І. Франка 24

^{1,2} E-mail: telvak1@yahoo.com

³ Київський національний університет культури і мистецтв

Україна, 01601, м. Київ, вул. Є. Коновальця, 36

³ E-mail: nakonechniy.ua@gmail.com

Авторське резюме

В статті досліджено особливості конструювання історичної політики на сторінках газети «Наш лемко» (Львів, 1934-1939). Відзначено її концептуальну продуманість, жанрову різноплановість і змістову насиченість. Доведено, що з огляду на агресивну національну політику урядів Другої Речі Посполитої, найбільше уваги у часописі відводилося проблемі «відпольщення» історичної свідомості русинів. З цієї метою на сторінках видання у численних науково-популярних розвідках, краєзнавчих нарисах, публіцистичних дописах і художніх творах послідовно утверджувався одвічний зв'язок русинства з українством. Досліджено, що на переконання видавців «Нашого лемка», не меншу небезпеку від польської пропаганди несли в собі москвофільська ідеологія. Пояснювалося це тим, що в лемківському середовищі традиційно популярними були старорусинські культурні впливи. З огляду на це, автори часопису переконували своїх читачів, що культурне слов'янофільство галицьких будителів XIX ст. немає нічого спільного з агресивною ідеологією модерного москвофільства. Також чимало уваги «Наш лемко» відводив вихованню місцевого патріотизму. Заохочуючи до глибокого пізнання власної історії та культури, редактори часопису спонукали енергійно перетворювати неприглядне сьогодення та виважено планувати майбутнє. Всі ці заходи мали важливий консолідуючий вплив на русинську спільноту напередодні важкого випробування, яким виявилася Друга світова війна. Здебільшого завдяки такій історичній політиці лемки постали однією з найбільш згуртованих еміграційних спільнот після вигнання з рідних земель.

Ключові слова: часопис «Наш лемко», русини, історична політика, Друга Річ Посполита.

«Чьих родителей мы дети?»: Историческая политика «Нашего лемка»

В.В. Тельвак¹, В.П. Тельвак², В.М. Наконечный³

^{1,2} Дрогобычский государственный педагогический университет
им. И. Франко

Украина, 82100, г. Дрогобыч, ул. И. Франко, 24

^{1,2} E-mail: telvak1@yahoo.com

³ Киевский национальный университет культуры и искусств,
Украина, 01601, г. Киев, ул. Коновальца, 36

³ E-mail: nakonechniy.ua@gmail.com

Авторское резюме

Исследованы особенности конструирования исторической политики на страницах газеты «Наш лемко» (Львов, 1934–1939). Отмечены ее концептуальная продуманность, жанровая разноплановость и содержательная насыщенность. Доказано, что в связи с агрессивной национальной политикой правительств Второй Речи Посполитой больше всего внимания в газете уделялись проблеме «отпольщения» исторического сознания русинов. С этой целью на страницах издания, в многочисленных научно-популярных публикациях, краеведческих очерках, публицистических и художественных произведениях последовательно утверждалась извечная связь русинства с украинством. Исследовано, что, по убеждению издателей «Нашего лемка», не меньшую опасность от польской пропаганды несли в себе москвофильская идеология. Объяснялось это тем, что в лемковской среде традиционно популярны были старорусинские культурные влияния. Учитывая это, авторы газеты убеждали своих читателей, что культурное славянофильство галицких будителей XIX в. не имеет ничего общего с агрессивной идеологией современного москвофильства. Также немало внимания «Наш лемко» уделял воспитанию местного патриотизма. Поощряя глубокое познание собственной истории и культуры, редакторы газеты побуждали энергично менять неприглядное настоящее и взвешенно планировать будущее. Все эти меры оказали важное консолидирующее влияние на русинов накануне тяжелого испытания, которым оказалась Вторая мировая война. В основном благодаря такой исторической политике лемки стали одним из наиболее сплоченных эмиграционных сообществ после изгнания из родных земель.

Ключевые слова: газета «Наш лемко», русины, историческая политика, Вторая Речь Посполитая.

“Where do we come from?”: politics of memory in *Nash Lemko*

V.V. Telvak¹, V.P. Telvak², V.M. Nakonechnyj³

^{1,2} Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University

24 Ivan Franko Street, Drohobych, 82100, Ukraine

E-mail: telvak1@yahoo.com

³ Kyiv National University of Culture and Arts,

36 Konovalcia Street, Kyiv, 01601, Ukraine

E-mail: nakonechniy.ua@gmail.com

Author's summary

The article analyses the construction of the politics of memory in the newspaper *Nash Lemko* (Lviv, 1934–1939). The study has highlighted its conceptual thoughtfulness, genre diversity, and content richness. The aggressive national policy of the Second Rzeczpospolita made the newspaper primarily tackle the issue of “polonization” of Rusins’ historical consciousness. Therefore, *Nash Lemko* consistently argued about the age-old connection between Rusins and Ukrainians in numerous popular surveys, local lore essays, journalistic articles, and works of art. According to *Nash Lemko* editorial board, the Moscovophile ideology posed the same danger as Polish propaganda, since Old Rusin cultural influences were traditionally popular among the Lemkos. The newspaper contributors convinced their readers that the cultural Slavophilism of the Galician activists of the 19th century had nothing in common with the aggressive ideology of modern Moscovophiles. *Nash Lemko* also paid a lot of attention to strengthening local patriotism. Promoting a deep knowledge of history and culture, the newspaper editors encouraged Lemkos to transform the ugly present and vigorously plan for the future. All these measures had a substantial consolidating effect on the Rusin community on the eve of WWII. Due to the carefully crafted politics of memory, the Lemkos formed a most cohesive emigration communities after after being expelled from their native lands.

Key words: *Nash Lemko* newspaper, Rusins, politics of memory, Second Rzeczpospolita.

Українська спільнота в Другій Речі Посполитій постала перед реальною загрозою втрати власної самобутності внаслідок агресивної національної політики польських урядів. Йдеться про те, що нові господарі українських теренів колишньої Австро-Угорщини заходилися за будь-яку ціну підважувати національний вибір найбільшої меншини відновленої Польщі. Це проявлялося у свавільному намаганні нав'язати вживання старого етноніму «русини» замість модерного «українці», впровадити нову географічну назву «Східна Малопольща» замість традиційного для корінного населення топоніму «Галичина», зрештою, перманентному затягуванні з реалізацією взятих на себе на міжнародній арені правових зобов'язань з українізації нижчої та середньої школи і відкриття українського університету. Втім, солідарні зусилля східногалицької громади дозволили знешкодити державні плани «розчинення українства у польському морі».

Значно жорсткіше така боротьба за право на власний національний вибір велася на периферії етнічного розселення українців у важкодоступному регіоні Східних Бескидів. Там, внаслідок незначної щільності населення, низького рівня його грамотності та тривалого проживання в іноетнічному оточенні польська влада поводила себе особливо безцеремонно. Її представники наполегливо підштовхували населення до переходу з уніатства на православ'я чи католицизм, цинічно полонізували народну школу, свавільно забороняли діяльність українських інституцій та поширення видань тощо. Розуміючи, що доля соборного українства вирішується саме на теренах Лемківщини, представники західноукраїнської інтелігенції, передусім самі русинські активісти, вирішили протистояти такій ґвалтовній денаціоналізуючій політиці. При цьому цілком виправдано найбільш дієвим інструментом обрали видання газети для народу, що була покликана освідомлювати лемківську громаду та надати їй необхідну ідейну протиотруту.

Таким часописом став добре знаний фахівцям двотижневик «Наш лемко» (1934–1939). На сьогодні чимало написано про його різноплановий вплив на русинську спільноту Другої Речі Посполитої [19; 20]. Натомість, надалі на периферії дослідницьких інтересів перебуває проблема дискурсивних практик історико-краєзнавчого плану редакторів видання Петра Смереканича та Юліана Тарновича, які доклали чималих зусиль, щоб їхні земляки залишилися при українському виборі. Тож недосліджене наразі питання історичної політики видавців «Нашого лемка» постає актуальним для сучасної історіографії русинства. Опрацьовуючи численні матеріали часопису, ми використали такі методику та підходи, як-от систематичний, порівняльний і критичний аналіз джерельної бази, представленої великими текстовими масивами. Здійснити коректну інтерпретацію

різножанрової газетної інформації уможливило застосування методики контент-аналізу.

Головним завданням для редакторів «Нашого лемка» у річищі конструйованої історичної політики, було опонування тезам польської пропаганди про етнічну близькість русинів та поляків. Таке «відпольщення» лемківської історичної свідомості відбувалося шляхом активної популяризації ідеї органічної пов'язаності історичної долі русинства з українським народом. На сторінках часопису чимало уваги приділялося поясненню читачеві маніпулятивного характеру тверджень польських шовіністів, що у своєму бажанні заперечити приналежність лемків до українства продукували щоразу дивовижніші етногенетичні міфи на кшталт волоського походження лемків.

Аргументовано заперечуючи антиукраїнство пропагандистів Другої Речі Посполитої, «Наш лемко» на багатьох прикладах доводив історичну єдність русинів з їхніми побратимами з Буковини, Галичини, Волині та Наддніпрянщини. Послідовно утверджуючи соборницьку оптику в лемківській спільноті, редакція часопису наголошувала: «Лемківщину заселявали слов'яни такі самі як і Бойківщину, і Поділля, і Волинь, ті слов'яни мали ту саму віру і мову і звичаї і одягу, як і їх брати коло Львова і Києва. <...> Ми не якісь волохи, лише перед тисячами літ наші деякі предки осідали на волоським праві. А саме закладали оселі місцеві люди, що від непам'ятних часів жили на лемківським Підкарпаттю, а приходили і поселялися побіч них якраз браття з Поділля, Волині і Подніпров'я, а навіть з далекої Чернігівщини» [12: 4].

Категорично відкидаючи будь-які посутні польські впливи на власну історію та культуру, редактори лемківського часопису постійно наголошували на тому, що русини від літописних часів – ідейно та економічно – орієнтувалися винятково на східнослов'янські терени. Відзначимо, що подекуди такі цивілізаційні акценти носили відверто гіпертрофований характер, адже цілковито ігнорувалися очевидні зв'язки русинства зі світом західних слов'ян. Наприклад, один із авторів часопису під псевдонімом Лемко наголошував: «Як бачимо, Лемківщина все мала живі зв'язки тільки зі сходом. Твердження, що всі лемківські церкви побудували польські панове-шляхта також неправдиві. В церковних хроніках виразно записано, що лемки самі собі спільно церкви будували, а деякі церкви будували лемки-солтиси» [12: 4].

Принагідно відзначимо, що утвердженню соборницького почуття у лемківському середовищі, крім історичної аргументації сприяла також мовна політика редакторів часопису. На відміну від московфільської газети «Лемко», котра принципово видавалася лише русинською говіркою [13], видавці українофільського видання варіювали

мовний дискурс у своїй газеті. Частина дописів, котрі здебільшого мали внутрішньолемківське змістове навантаження, публікувалися русинським діалектом. Натомість статті більш широкої культурно-ідейної спрямованості подавалися літературною українською мовою. Пояснюючи свою мовну політику, редактори зазначали: «Будемо в тій газеті писати письменницькою мовою і нашим лемківським говором. Письменницькою мовою тому, щоби дати читачам взірець поправної мови, такої, якою говорять коло Києва, якою писали наші поети, як: Тарас Шевченко, Іван Франко і нині пишуть всі письменники, та яку ми всі повинні знати. Читаючи статті написані письменницькою мовою, Лемки пізнають і пересвідчуються, що лемківський говір є і духом і складнею <...> рідною дитиною загальної нашої рідної письменницької мови, а не якоїсь іншої, чужої» [4: 2].

Утверджуючи в свідомості свого читача розуміння одвічної українськості лемківського субетносу, редактори часопису спробували дати відповідь на важливе історіософське питання про особливості історичної місії русинства серед усіх інших відгалужень українського народу. Експонуючи факт географічного розташування Лемківщини як найбільш західного регіону, такою місією було визначено стати надійним bastionом українства на окраїні східнослов'янського світу. Знаний лемківський поет О. Костаревич так передав цю ідею: «Опершись о Татри високі стоїш на далекому заході наче на сторожі Великого Народу. Тілом своїм стримуєш століття цілі захланний напір чужих племен» [9: 3].

Не меншу небезпеку від польської пропаганди, на переконання видавців «Нашого лемка», несла в собі москвофільська ідеологія. Пояснювалося це тим, що в лемківському середовищі традиційно популярними були старорусинські культурні впливи. З огляду на це, автори часопису переконували своїх читачів, що культурне слов'янофільство галицьких будителів XIX ст. немає нічого спільного з агресивною ідеологією модерного москвофільства. Його представники, пояснювалося у багатьох дописах «Нашого лемка», у спілці з польськими чиновниками намагаються за будь-яку ціну зруйнувати зв'язок русинства з українством, перетворивши лемків на етнічний матеріал для чужих культур [1: 7; 14: 4]. Один із активних авторів часопису під псевдонімом Всеволод Ярославич доводив своїм читачам: «Москвофільські провідники й діячі на Лемківщині старалися всіми силами затемнити, викривити й цілковито погасити національну свідомість українських Лемків» [1: 7].

Найбільш гостре ідейне протистояння видавців «Нашого лемка» з adeptами москвофільства відбувалося довкола проблеми висвітлення Талергофської трагедії – позасудового ув'язнення та масових страт

галицького населення через здебільшого безпідставні підозри у його співпраці з російською розвідкою. Москвофіли звинувачували у цьому «пеклі галицької України» свідомих українців, котрі ніби то шляхом доносів австрійській владі спроваджували своїх ідейних опонентів на шибениці та до концтаборів. На численних прикладах, залучаючи свідчення очевидців, автори українського часопису доводили, що справжніми призвідцями трагедії були самі москвофіли, котрі гіпертрофованою запопадливістю перед російськими чиновниками в часи окупації краю накликали на місцеве населення терор австрійської військової адміністрації [8: 2].

Події на Наддніпрянщині в другій половині 1930-х років, коли сталінський режим розгорнув агресивну антиукраїнську кампанію, жертвами якої стали визначні українські діячі, спонукав редакцію «Нашого лемка» до глибшої історичної рефлексії над проблемою українсько-російських взаємин. В багатьох публікаціях на цю тему, малознану для більшості лемків, російський імперіалізм вповні виправдано було співставлено із польським за небезпекою для екзистенції українства. Осмислюючи причини українсько-російського протистояння, автори «Нашого лемка» вдавалися до метафори одвічної боротьби цивілізацій європейського Заходу та азіатського Сходу. Змальовуючи трагедію взаємин нашого народу зі своїм східним сусідом, в редакційному дописі йшлося: «Українсько-московське суперництво сягає давніх часів Української Київської Держави й тягнеться нерозривною ниткою через усі століття нашої минувшини аж до теперішньої хвилини. Москва записалася кривавими буквами на сторінках нашої історії. <...> Москва несла нам стало пожари й руїну, знищення й загладу, на штиках багнетів несла нам братовбивчі кличі, що обеззброювали нашого духа, щоби відтак тим дужче затиснути петлю на нашій шиї» [24: 2].

Запорукою успішності формування проукраїнської історичної свідомості у лемківському середовищі, на справедливе переконання редакторів «Нашого лемка», було виховання читачької культури. З цією метою вже від перших чисел часопису в його структурі було запроваджено постійну рубрику «Які книжки читати?», де найчастіше йшлося саме про найбільш популярні історичні праці. «Найперше треба знати, що маємо такі книжки, які остануть на все вогнетривкими стовпами, – йдеться у часописі. – Такою книжкою є наша історія нашого українського Народу. Бачимо там усі діла та славні вчинки наших предків, бо історія це вчителька життя. Вчить нас добрих прикмет, вказує, як уникати злих, некорисних діл та вчинків» [25: 2].

Зацікавленість читачів згаданою рубрикою підказала редакторам «Нашого лемка» ідею запровадити нову структурну частину часопису,

присвячену суто історико-краєзнавчій проблематиці. Обґрунтовуючи потребу в новій історичній рубриці, видавці русинської газети вказували: «На бажання наших читачів починаємо з цим числом вести історичний куток, щоби дати кожному змогу познакомитися з рідною історією. Людина, яка не знає своєї історії, стає рабом, погноєм чужих» [16: 5]. За задумом редакторів, створені досвідченими дослідниками історико-краєзнавчі нариси були покликані виховувати у читача розуміння цінності власної культурної спадщини [11: 12] та єдності історичної долі русинів з рештою українського народу [2: 11]. Згаданий історичний куток мав наступні рубрикаційні складові: «З рідних сіл», «З наших міст і сіл», «Мандруймо по рідних селах», «Пізнаваймо рідні села», «Мандруймо по рідній землі», «Події з історії України» та ін. Історична сторінка «Нашого лемка» найчастіше містила описи таких знакових для історії нашого народу подій, як Володимирове хрещення України [22: 2], Листопадовий зрив [3: 3], акт Злуки [15: 2], бій під Крутами [21: 2] та ін.

Формувати історичну культуру свого читача «Наш лемко» також намагався засобами художнього слова. На сторінках часопису було опубліковано чимало історичної белетристики, присвяченої легендарній історії Лемківщини. В ній головними героями постають відважні русинські князі (напр., Якун), котрі справедливо правлять своїм народом і солідарно з ним протистоять захланним апетитам сусідів [23: 7]. Авторами цих історичних оповідань були такі знані русинські белетристи, як І. Филипчак, В. Качмарський, В. Косар, М. Кипарис та ін. Щодо новітньої доби, «Наш лемко» регулярно друкував мемуари очевидців про трагічні події Першої світової війни та героїчні часи Української революції на західноукраїнських землях.

Важливо, що редакція «Нашого лемка» не лише трансливала своєму читачеві готові знання про минуле, але й закликала разом пізнавати історію рідної землі. З цією метою на сторінках часопису було опубліковано звернення до громадськості занотовувати від старожилів історичні свідчення, фіксувати обрядові практики та описувати топоніми і гідроніми своїх сіл [6: 3]. Запрошуючи до співпраці читачів, редакція пояснювала: «Питання: Звідки ми Українці Лемки найшлися у Карпатах і висунулися цим клином аж поза ріку Попрад – дуже цікаве. Щоб це питання як слід розв'язати та дати нашим ученим дослідникам відповідні до цієї розв'язки матеріали – всі мусимо взятися до цієї праці» [5: 3]. Для полегшення своїм читачам історико-краєзнавчих пошуків, редакція «Нашого лемка» розробила спеціальний питальник, періодично удосконалюючи і друкуючи його на сторінках часопису. Як свідчать численні дописи кореспондентів, розміщені під спільним заголовком «Земля свідком минулого», ідея

залучити лемків до краєзнавчої роботи знайшла чималу підтримку у їхньому середовищі.

Вагомим елементом історичної політики є формування національного Пантеону, постаті якого через загальну впізнаваність і прийнятність мають єднати спільноту усвідомленням спільних цінностей. В «Нашому лемку» бачимо доволі складну ієрархію національних героїв як регіонального, так і загальноукраїнського рівнів. На вершину національного Пантеону вповні виправдано було поставлено культову для всіх українців постать Тараса Шевченка. Редакція «Нашого лемка», подібно до того, як це зазвичай робили й інші тогочасні українські видання, перше березневе число завжди відводила вшануванню Кобзаря, атестованого в часописі «Пророком» та «апостолом нашої правди і волі». При цьому стисло наводилася біографія поета з наголосом на його селянське походження, злиденне голодне дитинство та життєві поневір'яння чужими краями. Це, вочевидь, мало викликати емпатію у русинського читача, що нерідко мав подібний гіркий життєвий досвід. Шевченківські числа були багато ілюстровані портретами Кобзаря, замальовками пов'язаних з ним локацій, а також містили найбільш популярні поетичні твори українського генія.

При розкритті національного значення Шевченка, акцентувалася його місія як виразника страждань і сподівань всіх уявлених українців. Пояснюючи, ким для своїх співвітчизників є видатний поет, «Наш лемко» писав: «Як добрий батько за дітьми, так він за невинним народом, обстоював усім серцем, писав і мріяв про нашу минувшину, відважно ставив царям-катам перед очі народні кривди і грімкими словами домагався для братів волі. Як батько ганив свій народ за недобрі й хибні вчинки, але й навчав, як робити, щоби було добре. Він і наш учитель, бо навчав всіх братів Українців, як любити свою землю й народ, щоби добути крашу долю» [18: 2]. З огляду на таку характеристику, часопис наполегливо радив своїм читачам запізнатися з «Кобзарем», названим «найславнішою й найцікавішою книжкою, яку маємо».

Поряд із Шевченком, на сторінках «Нашого лемка» слідно періодичне вшанування ще одного поетичного генія українства – Івана Франка. Подібно до практик відзначення Шевченкових днів, часопис відводив серпневі числа для демонстрації національного подвигу Каменяря. Знайомлячи свого читача з національним служінням І. Франка, «Наш лемко» підкреслював, що саме галицький поет «серед хазів найдикіших пробивав шляхи для інших, той каменярь, що довгі літа лупав скалу безідейності, байдужості, той, що крушив серця і сумління свого народу – був Мойсеєм, що провадив нарід в обитувану країну народнього щастя і впав на тім шляху...» [7: 3].

Серед визначних постатей новітньої доби вповні очікувано домінували діячі Української революції з обох боків Збруча. При цьому персональні акценти нерідко визначалися подіями меморіального плану. Так, правдивою трагедією для українства було змальовано передчасну смерть в листопаді 1934 р. голови Центральної Ради та «найбільшого і найславнішого нашого історика» Михайла Грушевського [17: 4].

Поряд із цим, чимало уваги на сторінках «Нашого лемка» було відведено постатям визначних русинських діячів. Причинами такої уваги були ювілейні дати чи меморіальні події. Серед вшанованих часописом бачимо духовних пастирів (Р. Винницький, М. Денько, А. Малиняк), колишніх Українських січових стрільців (В. Юрченко, В. Скрипчук), кооперативних (В. Полянський, Г. Банківський), освітянських (М. Юрга, В. Чайківський, В. Яворський) та культурних (Б.-І. Антонич, В. Чайківський) діячів. У всіх дописах такого плану підносилося жертвоне служіння згаданих осіб русинській громаді.

Спонукаючи свого читача до плекання історичної пам'яті в регіональному та загальнонаціональному вимірах, редактори «Нашого лемка» звертали увагу на важливість творення історичних музеїв. Так, коли постав перший Лемківський музей у Сяноці, редактори часопису звернулися до русинів із закликом збагачувати його колекції власними речами, котрі мають антикварну цінність. Пояснюючи важливість існування таких культурних осередків, «Наш лемко» підносив важливість їхньої меморіальної місії: «Такий музей єст барс потрібний. В нім як в зеркалі можна видіти нашу минувшину» [10: 4]. Відзначимо, що редактори часопису постійно інформували свого читача про справи рідного музею, заохочуючи до активної діяльності по збагаченню його фондів збірок.

Насамкінець відзначимо, що стосовно проблеми рецепції читачами «Нашого лемка» особливостей наповнення історико-краєзнавчої складової часопису ми не можемо сказати багато, адже збережений архів редакції практично не містить кореспонденції. Натомість, маємо чимало свідчень того, що владні чиновники зі значним неспокоєм реагували саме на історичну політику русинської газети. Промовистим свідченням цього є рясні пусті шпальти, залишені цензурською рукою саме в тих рубриках, де містилися історичні нариси. На сьогодні ми маємо унікальну можливість реконструювати цензуровані частини дописів, адже у бібліотеці Львівського національного університету імені Івана Франка заховався єдиний повнотекстовий примірник «Нашого лемка» з цензурного комітету. Його порівняння з цензурованим варіантом дозволяє стверджувати, що найчастіше втручання зазнавали саме тексти історико-краєзнавчого плану. Це є промови-

стим свідченням слухності обраної видавцями редакційної політики.

Підсумовуючи історичну політику редакторів «Нашого лемко» відзначимо її концептуальну продуманість, жанрову різноплановість і змістову насиченість. На сторінках часопису у численних науково-популярних дописах, краєзнавчих розвідках, публіцистичних нарисах і художніх творах послідовно утверджувався одвічний зв'язок русинства з українством. Ця соборницька ідеологія утверджувалася шляхом «відпольщення» і «відросійщення» історичної свідомості лемків, що зазнавали гвалтовного денационалізуючого впливу пропагандистів Другої Речі Посполитої. Поряд із цим, чимало уваги «Наш лемко» відводив вихованню місцевого патріотизму. Заохочуючи до глибокого пізнання власної історії та культури, редактори часопису спонукали енергійно перетворювати неприглядне сьогодення та виважено планувати майбутнє. Всі ці заходи мали важливий консолідуючий вплив на русинську спільноту напередодні складного випробування, яким виявилася Друга світова війна. Здебільшого завдяки такій історичній політиці лемки постали як одна з найбільш згуртованих еміграційних спільнот після вигнання з рідних земель.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Всеволод Ярославич*. Москвофілство на Лемківщині // Наш лемко. 1939. Ч. 10. С. 7.
2. *Всеволод Ярославич*. Християнство на Лемківщині (Від найдавніших часів до церковної, Берестейської унії) // Наш лемко. 1939. Ч. 1. С. 11.
3. День 1 листопада для нашого народу // Наш лемко. 1934. Ч. 21. С. 3.
4. До наших читачів // Наш лемко. 1934. Ч. 1. С. 2.
5. За слідами минулого // Наш лемко. 1935. Ч. 22. С. 3.
6. Збираймо всі матеріали і назви Лемківщини // Наш лемко. 1935. Ч. 17. С. 3.
7. Іван Франко // Наш лемко. 1934. Ч. 11. С. 3.
8. Їздять собі на талергофським конику // Наш лемко. 1934. Ч. 20. С. 2.
9. *Костаревич О. **** // Наш лемко. 1934. Ч. 1. С. 3.
10. Лемківський Музей в Сяноці // Наш лемко. 1934. Ч. 2. С. 4.
11. Лемківщина в народних переказах // Наш лемко. 1938. Ч. 1. С. 12.
12. *Лемко*. В обороні історичної правди // Наш лемко. 1934. Ч. 7. С. 4.
13. *Наконечний В. М.* Селянський часопис «Лемко»: ідеологія, рубрикація, проблематика // Український селянин. 2020. Вип. 23. С. 73–78. DOI: 10.31651/2413-8142-2020-23-73-77
14. Не тішся враже // Наш лемко. 1939. Ч. 5. С. 4.
15. Переломові дні в історії України. 22 січня – Україна понад усе! // Наш лемко. 1935. Ч. 3. С. 2.

16. Події з історії України // Наш лемко. 1934. Ч. 16. С. 5.
17. Помер М. Грушевський // Наш лемко. 1934. Ч. 24. С. 4.
18. Тарас Григоревич Шевченко. В 120-ту річницю уродин // Наш лемко. 1934. Ч. 5. С. 2.
19. Тельвак В., Наконечний В. Становище русинської меншини в Другій Речі Посполитій за матеріалами газети «Наш лемко» // Русин. 2020. № 61. С. 166–182. DOI: 10.17223/18572685/61/10
20. Тельвак В.В., Тельвак В.П., Наконечний В.М. «Геть отрую з наших хат!»: протиалкогольний дискурс газети «Наш лемко» // Русин. 2021. № 66. С. 34–47. DOI: 10.17223/18572685/66/3
21. Триста хоробрих. Хто і за що боровся під Крутами // Наш лемко. 1935. Ч. 4. С. 2.
22. У 950-ліття Володимирового хрещення України // Наш лемко. 1938. Ч. 8. С. 2.
23. Філіпчак І. Віче в Сяноці в 980 р. // Наш лемко. 1935. Ч. 13. С. 7.
24. Як Москва поневолювала Український Нарід // Наш лемко. 1936. Ч. 5. С. 2.
25. Які книжки читати? // Наш лемко. 1934. Ч. 4. С. 2.

REFERENCES

1. Vsevolod Yaroslavych. (1939a) Moskvofil'stvo na Lemkivshchini [Moscowphiles on Lemkivshchyna]. *Nash Lemko*. 10. p. 7.
2. Vsevolod Yaroslavych. (1939b) Khristiyanstvo na Lemkivshchini (Vid naydavnishikh chasiv do tserkovnoï, Beresteys'koï unii) [Christianity in Lemkivshchyna (From ancient times to the Union of Brest)]. *Nash Lemko*. 1. p. 11.
3. *Nash Lemko*. (1934a) Den' 1 listopada dlya nashogo narodu [November 1st for our people]. 21. p. 3.
4. *Nash Lemko*. (1934b) Do nashikh chitachiv [To our readers]. 1. p. 2.
5. *Nash Lemko*. (1935a) Za slidami minulogo [Following the past]. 22. p. 3.
6. *Nash Lemko*. (1935b) Zbiraymo vsi materialy i nazvy Lemkivshchini [Gathering all the materials and namings of Lemkivshchyna]. 17. p. 3.
7. *Nash Lemko*. (1934c) Ivan Franko. 11. p. 3.
8. *Nash Lemko*. (1934d) Izdyat' sobi na talergofs'kim koniku [They are riding a Thalerhof horse]. 20. p. 2.
9. Kostarevych, O. (1934) [no title]. *Nash Lemko*. 1. p. 3.
10. *Nash Lemko*. (1934e) Lemkivs'kiy Muzei v Syanotsi [The Lemko Museum in Sianok]. 2. p. 4.
11. *Nash Lemko*. (1938a) Lemkivshchina v narodnikh perekazakh [Lemkivshchyna in folk tales]. 1. p. 12.
12. Lemko. (1934) V oboroni istorichnoï pravdi [On guard of historical truth]. *Nash Lemko*. 7. p. 4.

13. Nakonechnyj, V.M. (2020) Selyans'kiy chasopis "Lemko": ideologiya, rubrikatsiya, problematika [Peasant periodical "Lemko": ideology, headings, issues]. *Ukrains'kiy selyanin*. 23. pp. 73–78. DOI: 10.31651/2413-8142-2020-23-73-77

14. *Nash Lemko*. (1939) Ne tishsya vrazhe [Do not rejoice yet, enemy]. 5. p. 4.

15. *Nash Lemko*. (1935c) Perelomovi dni v istorii Ukraïni. 22 sichnya – Ukraïna ponad use! [Prominent days in the history of Ukraine. January 22 – Ukraine above all!]. 3. p. 2.

16. *Nash Lemko*. (1934f) Podii z istorii Ukraïni [Events from the history of Ukraine]. 16. p. 5.

17. *Nash Lemko*. (1934g) Pomer M. Grushevs'kiy [The death of M. Hrushevsky]. 24. p. 4.

18. *Nash Lemko*. (1934h) Taras Grigorevich Shevchenko. V 120-tu richnitsyu urodin [Taras Shevchenko. The 120th anniversary]. 5. p. 2.

19. Telvak, V. & Nakonechnyj, V. (2020) The Rusin minority in the Second Polish Republic according to *Nash Lemko* newspaper. *Rusin*. 61. pp. 166–182 (in Ukrainian). DOI: 10.17223/18572685/61/10

20. Telvak, V.V., Telvak, V.P. & Nakonechnyj, V.M. (2021) "Down with Poison in our Houses!": Anti-Alcohol Discourse of Nash Lemko Newspaper. *Rusin*. 66. pp. 34–47 (in Ukrainian). DOI: 10.17223/18572685/66/3

21. *Nash Lemko*. (1935d) Trista khorobrikh. Khto i za shcho borovsya pid Kru-tami [Three hundred of the bravest. Who and for what fought near Kruty]. 4. p. 2.

22. *Nash Lemko*. (1938b) U 950-littya Volodimirovogo khreshchennya Ukraïni [950 anniversary of Ukraine's christening by Volodymyr]. 8. p. 2.

23. Fylypchak, I. (1935) Viche v Syanotsi v 980 r. [The council in Sianok in 980]. *Nash Lemko*. 13. p. 7.

24. *Nash Lemko*. (1936). Yak Moskva ponevolyuvala Ukraïns'kiy Narid [How Moscow enslaved Ukrainian people]. 5. p. 2.

25. *Nash Lemko*. (1934i) Yaki knizhki chitati? [What books should we read?]. 4. p. 2.

Тельвак Віталій Васильович – доктор історичних наук, професор кафедри всесвітньої історії Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка (Україна).

Тельвак Виталий Васильевич – доктор исторических наук, профессор кафедры всемирной истории Дрогобычского государственного педагогического университета им. И. Франко (Украина).

Vitalii V. Telvak – Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University (Ukraine).

E-mail: telvak1@yahoo.com

Тельвак Вікторія Петрівна – кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка (Україна).

Тельвак Виктория Петровна – кандидат исторических наук, доцент кафедры всемирной истории Дрогобычского государственного педагогического университета им. И. Франко (Украина).

Viktoria P. Telvak – Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University (Ukraine).

E-mail: telvak1@yahoo.com

Наконечний Володимир Михайлович – кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин Київського національного університету культури і мистецтв (Україна).

Наконечный Владимир Михайлович – кандидат исторических наук, доцент кафедры международных отношений Киевского национального университета культуры и искусств (Украина).

Volodymyr V. Nakonechnyj – Kyiv National University of Culture and Arts (Ukraine).

E-mail: nakonechniy.ua@gmail.com